

CO DĚLAT, KDYŽ – INTERVENCE PEDAGOGA
Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept

Příloha č. 19
Příslušnost k subkulturám

Autor: PhDr. David Heider

Typ rizikového chování	<p>Subkultury jsou přirozenou součástí života dospívajících, inklinace k nim se tedy začíná výrazně projevovat od cca 13. roku života. V rámci psychického vývoje tato příslušnost představuje důležitou součást přechodu mezi dětstvím a dospělostí. Umožňuje dospívajícímu především odpoutat se od pasivního následování hodnot rodičů a autorit, vytváří předpoklad pro budoucí tvorbu vlastní identity v rámci společnosti a představuje první krok v rámci nacházení vlastní svébytnosti (proces individuace).</p> <p>Přestože je přínos subkultur pro psychický vývoj dospívajícího zřejmý, negativním dopadem příslušnosti k některým subkulturám může být osvojení si některých forem rizikového chování, nejčastěji různé formy závislostního jednání (konzumace nejrůznějších drog či ulpívání na jednom typu činnosti).</p>
Východiska	<p>Kolem 12. roku věku jedince dochází k výraznému kroku v rámci procesu individuace a separace (oddělování od rodičů či významných dospělých v životě jedince a vytváření vlastní svébytnosti v sociálním prostoru). Jedinec postupně začíná přemýšlet o světě jako systému hodnot, smyslu, směřování, etiky apod., což vytváří potřebu formulovat vlastní názor na jevy spojené s vlastním životem či životem společnosti. Vzhledem ke komplikovanosti daného úkolu (jak z hlediska intelektuálního, tak z hlediska postmoderního pluralismu, tedy společné koexistence mnoha různých a vzájemně se popírajících výkladů světa a společnosti) dospívající přirozeně sahají po „přemostění“ této reality prostřednictvím zjednodušujících a paušalizujících výkladů jednotlivých subkultur. To má svou mimořádnou naléhavost zejména v městském prostředí, ve kterém je koexistence různých výkladů světa těsnější a vyžaduje ostřejší vyhranění.</p> <p>Kromě tohoto „filozofického“ pohledu mají subkultury klíčovou vlastnost jako platforma pro setkávání jedinců jedné generace a kromě pocitu sounáležitosti vytvářejí prostor pro navazování intimnějších a také milostných a sexuálních vztahů. Pocit blízkosti s ostatními dává jedinci jistotu, že (zjednodušeně řečeno) nebude sám.</p> <p>Subkultury jsou tedy pro dospívající klíčovým prostorem, z toho vyplývajícím rizikem je skutečnost, že jedinec může být ochotnější a povolnější k činnostem, které by za jiných okolností odmítal.</p> <p>Rozlišujeme dvě různé formy příslušnosti k subkulturám vycházející z vývoje identity (dle Jamese Marcii, 1966):</p>

- 1) Zástupné ztotožnění – zpravidla dočasná příslušnost k dané skupině, naivní ztotožnění se s hodnotami, možná fluktuace mezi jednotlivými subkulturami
- 2) Pravé ztotožnění – relativně stálá příslušnost, dlouhodobá elaborace vlastního přístupu, častá je aktivní angažovanost v realizaci společných akcí apod.

Níže uvedený popis nejčastěji se vyskytujících subkultur by měl pomoci porozumění základním atributům subkultur a zároveň přináší přehled možných (nikoli nutných) typických rizik.

Anarchismus

Mezinárodní politické hnutí, které odmítá jakoukoliv formu státního zřízení a aplikaci centrální moci na řízení či omezování života jednotlivce. Klíčovým pojmem zde je osobní svoboda. Toto politické hnutí neakceptuje zřízení, kde je uplatňována moc člověka nad druhým člověkem.

Ideové kořeny tohoto hnutí lze vysledovat např. ve vzniku evangelických církví (které odmítaly uznat katolickou církev jako zastoupení Boha na Zemi), u některých hnutí aktivních během Francouzské revoluce či na pozadí bolševické revoluce v Rusku. Ideové základy hnutí dostalo v 19. století, zejména pak během revolucí na konci 40. let. S tímto obdobím je nejvíce spjato jméno Michaila Bakunina, který byl v této době oponentem Marxových myšlenek.

V současné době existují po celém světě nejrůznější formy anarchismu, některé směřují spíše ke kolektivismu (výrobní prostředky vlastní společenství, které je řízeno vůlí všech jednotlivců) ale také k individualismu (např. anarchokapitalismus), který odmítá jakoukoli formu státního aparátu a organizace ze strany státu a vše nechává na dohodě jednotlivců. V České republice jsou v současnosti anarchistické směry sdruženy pod hlavičkou Československé anarchistické organizace. Jejich aktivita je zaměřena na pořádání demonstrací (zejména pochody proti neonacistům či zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v Praze), pravidelně vydávají časopis A-kontra (aktuálně čtvrtletník), který se věnuje šíření anarchismu a reflexi aktuálního dění ve společnosti.

Rizika: Chování členů této subkultury může být namířeno proti autoritám, pravděpodobně bude patrný odpor vůči nařízením, pravidlům, školní disciplíně apod. Jednotlivci vyznávající tuto ideologii se budou stavět na odpor vůči represivním postupům a budou velmi citliví na jakoukoliv formu byť jen domnělé nespravedlnosti ze strany autorit. Budou mít však pravděpodobně zájem se vzdělávat a budou ochotni k diskusi na společenská témata. U jedinců, kteří patří mezi radikální skupiny v rámci anarchistického hnutí, lze předpokládat, že se budou účastnit demonstrací a také střetů s příslušníky nacionalisticky a rasisticky orientovaných skinheads, neonacistických uskupení apod.

	<p>Emo</p> <p>Subkultura vycházející z punku, vyznačující se výraznou vnější image, doprovázená deklarovanou i skutečně prožívanou emocionální citlivostí, bohatými vnitřními prožitky, přemýšlivostí a inklinací k různým formám umění.</p> <p>Součástí vnější image jsou výrazné účesy (černé, rovné vlasy, česané na „patku“), upnuté džíny a triko se spíše strohými nápisy, boty značky Converse. Časté je používání odznaků, tenisových nátepníků, výrazných pásků a dalších doplňků.</p> <p>Se subkulturou není spojena žádná politická či ideologická orientace ani nadměrná konzumace drog. Členové subkultury se scházejí především na sociálních sítích a na koncertech spřízněných kapel. V minulosti bylo emo často spojováno s údajně častým sebepoškozováním či dokonce sebevraždami členů této subkultury, emo jako hudební a životní styl však toto chování přímo nepodporuje, někteří členové se dokonce proti tomuto chování přímo vymezují.</p> <p>Chování členů subkultury je vůči okolnímu světu indiferentní, nenese prvky agresivního či antisociálního jednání.</p> <p>Rizika: možná apatie vůči školním povinnostem, výrazná až provokující image, u labilních jedinců známky sebepoškozování</p> <p>Gothic/Witch</p> <p>Hudební a módní kultura vycházející z post-punku a metalu na počátku 80. let 20. století. Využívá odkazy na „gotické“ romány z 19. století, využívá vizuální stránky hororových filmů a ladění temné a melancholické hudby. Je spojena především s velmi výrazným zevnějškem, zejména pak výrazným líčením (i chlapani), využíváním výhradně černé barvy, stříbrných cvočků, ostnů a jiných kovových prvků včetně piercingu. Na většinovou populaci působí úprava zevnějšku členů subkultury zcela nepochopitelně a temné ladění u běžné populace vyvolává spíše odkazy na psychické poruchy. Je však spíše projevem vysoké citlivosti, přemýšlivosti a možné introverze daného jedince. Výrazný zevnějšek pak může mít funkci spíše „obrané vrstvy“ vůči okolí než agresivního či útočného ladění. Zároveň však tato subkultura může být atraktivní právě pro patologické jedince se sklonem k násilí, a přestože sama subkultura jakoukoliv formu projevovaného násilí nepodporuje, může být těmito jedinci zneužita.</p> <p>Běžní členové však zpravidla jeví spíše zájem o kulturu a umění, často čtou beletrii či básně (spíše vážně až tragicky laděné), zajímají se o temné stránky existence člověka (např. smrt, násilí nebo deprese), spíše však z „teoretického hlediska“.</p> <p>Rizika: horší navazování běžných sociálních kontaktů, časté předsudky okolí, v ojedinělých případech podpora již existujících patologií – např. depresivita či sklon k násilí</p> <p>Hip-hop</p> <p>Jedná se především o hudbu a s ní spojený životní styl. Subkultura vychází z afro-</p>
--	---

<p>amerických a hispánských subkultur předměstí amerických měst ze 70. let 20. století. Reflektuje život nižších socioekonomických vrstev bez jasné perspektivy, stojících mimo zájem většiny. Hodnotově je subkultura orientovaná proti jakýmkoliv formám rasismu, materialismu, sexismu a dalším formám diskriminace nebo domnělé redukce života a vztahů na zisk a bohatství.</p> <p>Hudba je specifická svou monotónní rytmikou (beat) reprodukovánou z gramofonových desek či jiných přehrávačů (které ovládá tzv. DJ, čti dýdžej) a odříkávaným, důsledně rytmizovaným a zpravidla rýmovaným textem (interpretovaným tzv. MC, čti emsí). Text zpravidla nese poselství, sdělení a neslouží jen k prosté konzumaci.</p> <p>Členové subkultury nejeví zájem o „kariéru“ v běžném slova smyslu, odmítají usilovat o materiální blahobyť, orientují se na vztahy a zaštiťují se proklamacemi o dodržování hodnot, jako např. solidarita, humanismus apod.</p> <p>Součástí hip-hopové kultury je také graffiti jako další z nástrojů tzv. kultury ulice. Původně sloužilo pro označení teritoria pouličními gangy a pro rozšiřování názorů politických aktivistů. Hip-hopovou subkulturou je graffiti pojímáno jako umělecká forma vyjádření stojící mimo hlavní proud umění. Součástí tohoto vyjádření je také malování graffiti na nelegální plochy (většinou zdi dopravních staveb, méně již domů), což je projevem pomyslného obsazování městské ulice jako „domova“ členů dané subkultury. V řadě měst existují také legální plochy, na které je možné graffiti malovat, pro některé je však tato forma neatraktivní a dokonce z jistého úhlu pohledu i odporující jejich hodnotám a zásadám.</p> <p>S hip-hopovou subkulturou se mnohdy pojí také konzumace převážně tzv. „měkkých“ drog, především pak marihuany. Hip-hopová subkultura je tvořena společenstvími, zpravidla kolem lokálních „guru“, hudebních skupin či alternativních hudebních vydavatelství „labelů“, které pak tvoří tzv. „crew“. Ty mezi sebou navazují buď partnerské, či rivalitní vztahy, a vytvářejí tak vnitřní lokálně specifickou strukturu v rámci subkultury.</p> <p>Rizika: tvorba graffiti (přestupek), konzumace marihuany, dlouhodobá rezignace na školní povinnosti – výrazná a dlouhotrvající demotivace</p> <p>Punk</p> <p>Hnutí, hudební a životní styl formovaný v první polovině 70. let 20. století jako protest vůči vládnímu establishmentu a kulturnímu mainstreamu. Ideově vychází z hnutí, které v Anglii té doby reprezentovaly postoje dělnické třídy tzv. „na okraji“ společnosti nedisponující výrobním a kulturním kapitálem. Punk v sobě zosobňuje protest vůči jakékoliv formě státní autority a vůči většinově sdílené hodnotě peněz a majetku (viz např. sdílené heslo „no future!“).</p> <p>Součástí vnějších znaků hnutí punk jsou velmi výrazné účesy (tzv. „číra“), vysoké pevné boty, kožená nebo džínová bunda s cvočky a nášivkami. Není to však nutnou podmínkou.</p> <p>Hudba se vyznačuje živelnou energií a přirozenou, neškolenou instrumentací. Členové hnutí také obsazují neobydlené budovy a na těchto místech zakládají</p>
--

<p>lokální kulturní centra, tzv. squaty (což je fenomén alternativního způsobu života, který se nedotýká jen punku, ale i anarchismu a dalších směrů).</p> <p>Hnutí již nemá radikální znaky jako v době svého vzniku, někteří členové této subkultury se běžně zapojují do společenského života, přesto se však stále jedná o významnou subkulturu i v České republice (viz heslo „Punk’s not dead“).</p> <p>Hnutí je politicky výrazně levicové, v některých svých podobách splývá s idejemi anarchismu, často se vymezuje vůči nejrůznějším formám diskriminace a podporuje emancipaci žen.</p> <p>Rizika: možná dlouhodobá rezignace na „běžné“ hodnoty, riziko záškoláctví, sníženého prospěchu, obtíže s autoritami – zejména nekázeň, drzost, nadměrná konzumace alkoholu, okrajově také marihuany, přestupky vůči veřejnému pořádku, zejména na politických akcích (zejména pak členové anarchistických hnutí, specificky pak hnutí AntiFa)</p> <p>Ska/Reggae</p> <p>Ska je hudební styl s původem na Jamajce vyznačující se rychlou rytmikou a pozitivní atmosférou písní. Ve ska jsou často používané dechové nástroje hrající v tzv. „sekci“, zpravidla se jedná o trubku, saxofon a pozoun. Později se na základě ska (zjednodušeně řečeno jeho „zpomalením“) vytvořilo reggae.</p> <p>Ska bylo oblíbené v 70. letech anglickými skinheads (tehdy dělnické hnutí mající jen málo společného se současnými skinheads, tak jak je známe z ČR) a mods (módní a umělecká subkultura v Anglii v 60. a 70. letech).</p> <p>Subkultura je politicky orientována levicově, vystupuje proti fašismu, nacismu a jiným formám militarismu a diskriminace, přesto však neuznává politický aktivismus jako formu sebe prezentace. Subkultura je vnitřně velmi soudržná a kulturně činná.</p> <p>Příslušníci se občas označují jako „rude boys“, což je původní název pro mladistvé delikventy na Jamajce, v současnosti je však pojem užívaný jako odkaz ke kořenům dané subkultury a nemá primárně kriminální obsah.</p> <p>Z hlediska image je využívána především černá a bílá barva. Časté je elegantní oblečení jako saka, kravaty, košile, často lze zaznamenat černobílý kostkovaný vzor na nejrůznějších částech oblečení.</p> <p>Rizika: konzumace především tzv. „měkkých“ drog, zejména marihuany, občas se vyskytují také syntetické drogy, přestupky vůči veřejnému pořádku, zejména na politických akcích</p> <p>RPG komunity / síťové PC hry</p> <p>RPG, tedy Role-playing games jsou epické, dlouhodobé skupinové hry odehrávající se ve fiktivním („fantasy“) světě. Specifikum těchto her je to, že se účastník věnuje rozvoji vlastní herní postavy, která je součástí světa, jenž má vlastní vývoj, důležité milníky a události, a zároveň je také (ve skutečném světě) součástí komunity spoluhráčů.</p>
--

<p>RPG lze provozovat jako stolní hry, počítačové hry přes internet či lokální síť nebo v přírodě, kde jsou realizovány např. velké bitvy či různá shromáždění včetně kostýmů a nejrůznějších rekvizit. Společenství tedy může být virtuální i skutečné, tedy fyzické.</p> <p>Z hlediska vizuálního či politického nemají většinou tyto skupiny lidí žádný jednotící prvek. Z pedagogického hlediska můžeme při silné identifikaci s postavou u některých jednotlivců zaznamenat sníženou motivaci k činnostem v reálném světě. K tomu dochází zejména tehdy, pokud hráč ve fiktivním světě (či v reálné komunitě) dominantně realizuje některé ze svých potřeb (např. potřebu úspěchu, dominance, přátelství a lásky). Skutečný svět se pak může jevit jako nezajímavý a/nebo nepřátelský. Samotné hry však tento efekt nevyvolávají a naprostá většina účastníků dokáže v praxi realizovat své životní cíle (v těchto případech má život ve fiktivním světě podobnou funkci a efekt jako například sledování televizních seriálů většinovou populací).</p> <p>Rizika: možné „vzdálení se“ od reality a postupná ztráta zájmu o školní a jiné povinnosti, snížené množství prožitků nejrůznější povahy z reálného světa (např. prožitá láska, přátelství, zábava apod.), možná tvorba závislosti při zvýšené frekvenci hraní</p> <p>Skinheads</p> <p>Tato subkultura vznikla v Anglii v 60. letech 20. století jako opozice k „umírněným“ proudům dělnických a uměleckých subkultur. Členové se identifikovali s jamajskými „rude boys“ a příležitostně prosazovali své zájmy násilnou pouliční formou. V průběhu 70. let se někteří skinheads začali účastnit aktivit namířených proti přistěhovalcům, a tak se původně politicky indiferentní skupina postupně stávala více národně orientovaným hnutím. Skinheads se tak rozdělili na původní „oi-skinheads“, kteří zastávají levicové názory a ostře se staví proti rasismu a nacionalismu (hudebně se orientují na ska, ska-punk), a skupinu skinheads, kteří jsou orientováni pravicově, veřejně vystupují proti přistěhovalcům, homosexuálům, narkomanům a dalším menšinám vymykajícím se jejich představě zdravé součásti národa. V ČR jsou s pojmem skinheads identifikovány spíše skupiny vyznávající nacionalistickou, v extrému až neonacistickou ideologii, ve skutečnosti však lze za „skinheads“ označit celou řadu dílčích názorových a ideologických proudů, které s neonacismem a rasistickými postoji nemají nic společného (např. Redskins, S.H.A.R.P. apod.).</p> <p>Extrémně pravicové skupiny jsou zpravidla velmi dobře organizovány, vyznávají hierarchické řízení a realizují bohatou mezinárodní spolupráci. Mezi jejich ideologické cíle patří boj proti imigrantům, homosexuálům a jiným menšinám, včetně použití provokativních akcí (např. pochody vyloučenými lokalitami), či dokonce násilí, a dále podpora celé řady sociálních témat.</p> <p>Členové této subkultury nosí pevné vysoké boty (tzv. kanady), koženou nebo džínovou bundu (např. tzv. „křivák“ či „bomber“), časté jsou nášivky, které dávají najevo příslušnost daného jedince k nějaké podskupině či ideologii.</p>
--

	<p>Tyto skupiny jsou výrazně orientovány na sdílené hodnoty a principy (soustředění na „české“ hodnoty a tradice, výrazně např. husitství), vystupují proti multikulturalismu a přistěhovalectví, jsou velmi dobře organizováni a vzhledem k ilegálnosti některých jejich aktivit jsou také velmi uzavření a vůči sociální majoritě nedůvěřiví.</p> <p>Rizika: vyšší riziko agresivního chování (např. konflikty s radikálními anarchistickými skupinami či Romy); možné podílení se na protizákonných aktivitách ve smyslu činností ukotvených v trestním zákoníku v paragrafu „Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka“, zločinů z nenávisti, popírání genocidy aj.</p>
<p>Sít' partnerů, spolupráce v komunitě, kraji</p>	<p>Školní metodik prevence s výchovným poradcem, školním psychologem, třídním učitelem, se školským poradenským zařízením, v součinnosti s rodiči/zákonnými zástupci. Spolupracovat na odhalování příčin a možných negativních dopadů, tj. rizikového chování vyplývajícího z příslušnosti k subkultuře může školské poradenské zařízení (zejm. SVP a PPP).</p>
<p>Legislativní rámec</p>	<p>Příslušnost k subkulturám není upravena žádným legislativním předpisem. S některými extremistickými skupinami se pojí specifické chování upravené trestním zákoníkem, konkrétně:</p> <p>§196 trestního zákoníku Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci §198 trestního zákoníku Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení §198a Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod §236 trestního zákoníku Omezování svobody vyznání §260 trestního zákoníku Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka</p>
<p>Typ prevence (specifická, nespecifická)</p>	<p>Nespecifická a specifická primární prevence</p> <p>Preventivní působení v oblasti subkultur je minimálně sporné, a to z důvodu, který je zmiňován už v úvodu textu, že příslušnost k určité skupině (třeba menšinové) je přirozeným vývojovým krokem v životě dospívajících. Můžeme tedy mluvit o prevenci některých rizikových projevů chování, které jsou s určitými subkulturami úzce a někdy typicky spjaty.</p> <p>Na úrovni nespecifické primární prevence je možné se zaměřit (stejně jako v případě projevů jiných typů RCH) na vytváření bezpečného prostředí, v jehož rámci se mohou subkultury bezpečně rozvíjet a projevovat. Do této oblasti patří podpora otevřenosti k názorům druhých (tolerance k názorové pluralitě), rozvíjení dovednosti naslouchat, podpora koheze třídních kolektivů, ale také nastavování organizačních a vztahových pravidel uvnitř skupiny (třídy, školní komunity). Příslušnost k jakékoliv subkultuře nesmí být zdrojem nebezpečí ani pro jedince, ani pro skupinu v jeho okolí, ani pro společnost.</p> <p>Specifická prevence se potom může zaměřovat na jednotlivé rizikové faktory provázející jednotlivé typy subkultur, tak jak jsou popsány v rámci části Východiska. Zásadním krokem pro takové působení by mělo být seznámení se skutečnou</p>

	historií a vývojem jednotlivých subkultur a informace o jevech, které mohou být pro jedince a jeho okolí rizikové.
Jak postupovat	<p>1) Samotná příslušnost k subkultuře ještě nic neznamená, nenesse automaticky nebezpečí výskytu rizikového chování. Negativní pohled na danou subkulturu může být výsledkem vlastních předsudků.</p> <ul style="list-style-type: none"> - nenechte se zmást vzhledem – to, že někdo vypadá pro dospělého nepřijatelně, ještě nemusí znamenat, že se nepřijatelně i chová - snažte se akceptovat příslušnost žáka k subkultuře jako jeho vývojovou potřebu, nezesměšňujte jej, nekomentujte to, co lze z pohledu dospělého jedince považovat za nevhodné či směšné - kritizujte chování, nikoliv subkulturu: případnou kritiku směřujte na daného jedince a jeho chování, nikoliv na jeho příslušnost k dané skupině, nebo snad na skupinu jako celek („to je těmi tvými kumpány a tou hudbou, kterou posloucháte“), vytváří to pocit křivdy a „házení do jednoho pytle“ <p>2) Snažte se o dané subkultuře něco dovědět – pomůže vám to v komunikaci s daným jedincem. Naprostá většina dospívajících je vnitřně nejistá, proto uvítá spíše přijetí než kritiku – na tu bude reagovat defenzivně.</p> <p>3) Možná rizika dané subkultury berete jako možnost, ne jako jistotu.</p> <ul style="list-style-type: none"> - skutečnost, že v rámci dané subkultury existuje zvýšené riziko rizikového chování, ještě neznamená, že tak jednají všichni. <p>Specifická intervence je řízena povahou rizikového chování (viz doporučený postup při závislosti na návykových látkách, záškoláctví apod.).</p> <p>Co by mělo být cílem řešení: Cílem řešení by mělo být oddělit příslušnost k subkultuře a projevy rizikového chování. Tj. neřešit a nesankcionovat příslušnost k subkultuře, ale pouze rizikové chování. Žádná subkultura nemá za „povinnost“ brát drogy či chodit za školu.</p>
Možnosti a limity pedagoga	Pedagog se může k žákovi či studentovi „přiblížit“ akceptací žákovy příslušnosti k subkultuře a vyjádřením porozuměním jeho situaci. Měl by být schopen podat pomocnou ruku a dát jasné hranice nepřijatelným formám chování. Pokud tento přístup nebude účinný, pak je třeba situaci řešit společně s rodiči/zákonnými zástupci a poradenským zařízením.
V jakém případě vyrozumět Policii ČR / OSPOD	Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení. Pokud má takovéto podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).
Doporučené odkazy, literatura	Smolík, J. <i>Subkultury mládeže, uvedení do problematiky</i> . Grada, Praha 2010. Souček, T. a kol. <i>Kmeny</i> . Nakladatelství BiggBoss, Praha 2011. Marcia, J. Development and Validation of Ego-Identity Status. <i>Personal and</i>

	<i>Social Psychology Journal</i> , 3, State University of New York, New York, 1966.
--	---